IS LÕPUKS HAIGUSTELE ALLA:
rmi, kui tuli uus lavalt äraolek.“

Peeter Langovits / Postimees

NAASEMISTE ILU JA VALU: „Äkki tegi jumal mulle hoopis head? Selles mõttes, et sain fantastiliselt ilusat elu laval nautida – need *comeback*'id olid nii kaunid,“ on öelnud Helmi Puur. Foto 17. novembrist 1999.

A. Tšeprunov /Filmiarhiiv

olin mina juba nii suureks kasvanud, et kõlbasin printsiks,“ mäletab lavastaja Ago-Endrik Kerge, kes oli tollal Helmi partner Romeo rollis. „Minu jaoks oli see huvitav, kuid väga raske periood, sest sel ajal tegin oma esimest osa filmis „Supernoova“. Hommikul istusin lennuki peale, sõitsin Leningradi, tegin Helmiga proovi ja siis lendasin tagasi Tallinna.“ Nii tehti proove lavastuse tarvis, millest sai Helmi tagasituleku triumf.

„Milline aplausitorm tekkis saalis!“

Helmi ise suutis olukorda juba huumoriga võtta: „Te kindlasti tahate küsida, kuidas ma suutsin. Kõik on väga lihtne. Ma olen tavaline argpüks. Nii palju häid inimesi Eestis, Leningradis ja Moskvas hoolitses minu eest, et ma kartsin neile öelda: midagi ei tule välja.“ Kui Helmi 1965ndal pärast viieaastast eemalolekut teist korda teatrisse naasis, vändati sellest telefilm „Tagasitulek“.

„Rahvas ju nii ootas teda,“ on jutustanud Hink. „Esimene etendus oli „Romeo ja Julia“.“ Hink lisab, et Helmi hiilgerollid olid kindlalt „Luikede järve“ Odette/Ottilie, ehkki ka Juliana oli ta võrratu. „Eks neid Odette'isid ole Estonias palju olnud, aga Helmi olemus andis sellele rollile erilise võlu. „Luikede järv“ on tehniliselt väga keerukas, tollal mängiti seda neljas vaatuses. Mäletan, et kõige raskemad olid Helmile 32 fueteed, aga ta tegi need ära. Pärast haigust ei saavutanud Helmi aga enam päris seda tehnilist vormi, mis tal enne oli.“

Publik aga seda ei märganud. Helilooja Lydia Austeri mäletamist mööda kiirgas 1965. aasta 16. juulil toimunud esietendus publiku siirast vaimustust, et Helmi on taas laval. „Milline aplausitorm tekkis saalis! Rahvas tõusis püsti, paljud olid pisarates, me kõik aplodeerisime väsimuseni.“ Too esietendus algas mitu korda järjest, sest ovatsioonid katkestasid avastseeni. „Helmi jaoks oli see suur triumf,“ tõdeb Kerge. „Publiku vaimustust oli tõepoolest lavale tunda.“

Tuli ridamisi uusi rolle, suuremaid ja väiksemaid triumfe. „Kui ta uuesti Juliana välja tuli, hakkas see talle ikkagi tervisele ning ta ei saanudki enam pikalt tantsida,“ lausub Vanemuise teatri kauaaegne priimabaleriin Elena Poznjak-Kõlar. „Tal oli ikka raske selle seljatrauma ja tuberkuloosiga.“

Õel haigus pistis jälle käe vahele. Taas andis endast valusalt märku seljahaigus. „Paranedes hakkas ta uuesti harjutama, et katsetada kolmandat korda lavale tagasi tulemist,“ kirjutab Kiik. „Treenis tublisti 1967. aasta talvel. Treenis veel suvelgi, kuid enne sügist otsustas tantsimisest loobuda, sest allapoole enda kunagist kõrgtaset ei soovinud esineda.“ Liiatigi oli toona 31aastane Helmi lakkamatutest taastustreeningutest vaimselt väsinud. „Pidevalt maadlesin tagasitulekute ja vormiminekutega,“ tõdes ta telesaates „Carte Blanche“. „Jõudsin vaevalt vormi minna, kui tuli uus äraminek. Järgmine kord oli veel raskem vormi minna. Vaevalt sain pärast haigust vormi, kui tuli uus äraolek.“

Aasta hiljem abiellus nüüdne Estonia ballettmeister-repetiitor Helmi kirjanik Heino Kiigega ega osanud lavast loobumist kuidagi kahetseda. Ka telesaates „Carte Blanche“ esitatud küsimusele, miks jumal teda küll niimoodi karistas, et tantsida ei lasknud, kostis Helmi vastuseks, et läheneb asjadele hoopis teistmoodi. „Olen seda vahel mõelnud ja niimoodi, et äkki tegi jumal mulle hoopis head? Selles mõttes, et sain fantastiliselt ilusat elu laval nautida – need *comeback*'id olid nii kaunid. See oli suure armastusega tehtud töö, et tulen tagasi. See õnnetunne, et saan tagasi tulla, ja see hirmus suur armastus ümberringi. Võib-olla, kui oleksin pidevalt tööd teinud, poleks seda kõike nii olnud.“

„Helmi oli kahtlemata omalaadne anne!“

„Priimabaleriin on paindlik mõiste, aga Helmi oli kahtlemata omalaadne anne!“ arutleb lavastaja Ago-Endrik Kerge, kel oli õnn omaaegset priimabaleriini lähedalt tundma õppida juba siis, kui ta Leningradi balletikoolis käis. „Kui mina 1951–1954 ka Leningradis õppisin ja olin poisike, oli Helmi mulle heas mõttes lähedane inimene,“ räägib ta. „Tema oli see, kes minule hoiukassast alati raha välja tõi, kui ema mulle selle saatis. Mina ise olin ju nii väikene.“ Tõsi, esimese väljamineku tegi noor balletipoiss Nevski prospekti kohvikus Nord, kus müüdi imehäid kooke. „Helmi oli mulle sel perioodil väga vajalik inimene, kes mind palju aitas.“ Aastaks 1966 oli poisikesest saanud priimabaleriini partner. Küsimusele, kas Helmi oli kogu oma olemuselt väike vapper naine, kes kunagi alla ei andnud, kostab Kerge muiates: „Mina ei julge teda väikeseks nimetada, ta oli priimabaleriini kohta küllaltki head kasvu – mitte gigantne.“ Helmiga töötamine oli Kerge jaoks sisuga täidetud aeg ja noor tantsija õppis nii mõndagi. „Kas ta just otseselt õpetas, aga mina õppisin tema käest olema vait,“ muigab Kerge. „Kui on midagi öelda, siis ütle, aga niisama muliseda pole vaja.“

Viktor Burkivski / Kroonika

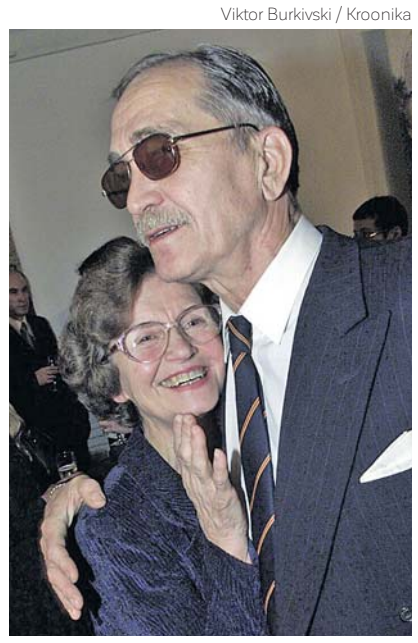

Helmi Puur aastal 1996 koos kunagise partneri Ago-Endrik Kergega.

„Helmi tantsis muusikat ja see tegi ta kunstnikuks.“

„Helmi oli balletikoolis nagu iga teinegi tüdruk, vaikne ja väga viisakas alati,“ muigab Vanemuise teatri kauaaegne priimabaleriin Elena Poznjak-Kõlar, kes oli balletikoolis Helmi Puurist kaks lendu noorem õppur. „Väga sümpaatseks jäi ta ka siis, kui sai „Luikede järve“ lavastaja Vladimir Burmeistriga tööle. Ta töötas muidugi meeletult! Mille poolest Helmi muidugi teistest väga erines, oli tema sügav ja õrn hing. See on väga suur voorus.“ Elena mäletab, et tema on sessamas Burmeistri „Luikede järves“ balletikooli neiuna väikest luike tantsinud ja Estoniaga gastrollidelgi käinud.

„Helmi lavakarjäär jäi kahjuks väga lühikeseks,“ tõdeb Elena ja tõdeb, et pole just palju tippbaleriine, kelle lavaelu nii napiks jääks. „Kuid sedagi ei saa igaüks, et kujuneb legendiks nagu Helmi, kes lühikese lavakarjääri jooksul sai ja jäi legendiks. Kui üldse rääkida legendidest, siis vanasti, kui oli Venemaa balleti aeg ja hiljem Galina Ulanova aeg, polnud baleriini väärtuseks see, et jalg peab tõusma üle pea 270 kraadi. Helmil ei käinud ka jalg üle pea, tal oli küll paindlik selg, aga mitte väga kõrged jalad. Tol ajal piisas sellest, et jalg oleks spagaadis. Praegu nõutakse, et jalg ei oleks üksnes spagaadis 180 kraadi, vaid jalg peab tegema soorituse üle pea teisele poole – 270 kraadi. Mind see absoluutselt ei veena, sest see on akrobaatika, mitte enam kunst.“ Elena leiab, et ega Helmilgi olnud fantastilised eeldused, pigem olid need head. „Aga ta oli hingeline, musikaalne ja emotsionaalne. Tahaksin öelda, et Helmi tantsis muusikat ja see tegi ta kunstnikuks.“

Armin Alla / Filmiarhiiv

HOOGA PRIIMABALERIINIKS: Aastal 1954 Estonias esietendunud Tšaikovski ballett „Luikede järv“ andis Odette'i ja Ottilie rolle tantsinud Helmile priimabaleriini staatuse. Printsina astus lavale Artur Koit.

Faivi Kljutšik / ERR

MUST LUIK: Pärast kolmeaastast pausi, mil Helmi selga raviti, sai ta „Luikede järve“ uuesti tantsida vaid poolteist aastat. Tuberkuloos viis Helmi haiglasse tagasi.

HELMI PUUR

- Sündis aastal 1933 Tallinnas. Suri aastal 2014.
- Tulevane baleriin ja ballettmeister-repetiitor aastatel 1946–1950 Eesti riiklikus koreograafilises koolis (Zoja Kalevi-Silla klassis), lõpetas aastal 1953 Leningradi riikliku koreograafilise kooli.
- Oli aastatel 1953–1955, 1958–1960 Estonia teatri solist. Pidi haiguse tõttu tantsimisest loobuma ja naasis Estoniasse 1964. aastal. Seejärel oli ta 1964–1966 Estonia teatri solist ja pärast tantsimisest loobumist koduteatris ballettmeister-repetiitor.
- Aastal 1965 valmis Helmi Puurist Valeria Andersoni portreefilm „Tagasitulek“ (stsenarist Õie Orav), milles kajastatakse tema naasmist Estonia teatrisse 1964. aastal Juliana Sergei Prokofjevi balletis „Romeo ja Julia“.
- Aastal 2006 andis Eesti Post Estonia teatri 100 aasta juubeli puhul välja juubelipostmargi, millel kujutati omaaegset armastatuimat baleriini Helmi Puuri Tšaikovski „Luikede järves“. Ülle Marksi ja Jüri Kassi kujundatud juubelipostmargi kahese komplekti väljaandel oli keskel Estonia teater, vasakpoolse postmargina stseen Evald Aava ooperist „Vikerlased“ ja parempoolse postmargina Helmi Puur Tšaikovski „Luikede järves“.
- Tema abikaasa oli kirjanik Heino Kiik.

repro/Maaleht

Helmi Puur 25aastasena.

Allikad: Eesti teatri- ja muusikamuuseum, Vikipeedia